

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

YVES BOT

της 14ης Οκτωβρίου 2010¹

1. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο καλείται να διευκρινίσει το περιεχόμενο και την έκταση της νομικής προστασίας που παρέχει το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας στα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών δυνάμει της οδηγίας 91/250/ΕΟΚ².
2. Τα ερωτήματα του *Nejnyšší správní soud* (ανώτατου διοικητικού δικαστηρίου) (Τσεχική Δημοκρατία) αφορούν, ειδικότερα, το γραφικό περιβάλλον [άλλως γραφική διασύνδεση] χρήστη (*graphic user interface*) προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Το περιβάλλον αυτό, όπως θα δούμε στη συνέχεια, δημιουργεί σχέση αμφίδρομης δράσης μεταξύ του εν λόγω προγράμματος και του χρήστη. Καθιστά τη χρήση του προγράμματος ευκολότερη και φιλικότερη, παραδείγματος χάριν, εμφανίζοντας στην οθόνη εικόνιδια ή σύμβολα.
3. Επομένως, το αιτούν δικαστήριο θέτει το ζήτημα αν το γραφικό περιβάλλον χρήστη ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή συνιστά μορφή έκφρασης του προγράμματος αυτού κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250 και μπορεί, ως εκ τούτου, να τύχει της προστασίας που προβλέπει το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας για τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών.
4. Περαιτέρω, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν η τηλεοπτική μετάδοση ενός τέτοιου περιβάλλοντος αποτελεί παρουσίαση στο κοινό, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29/ΕΚ³.
5. Στις παρούσες προτάσεις, θα εκθέσω τους λόγους για τους οποίους εκτιμώ ότι το γραφικό περιβάλλον χρήστη δεν συνιστά, αυτό καθαυτό, μορφή έκφρασης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250 και ότι, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να τύχει της προστασίας που παρέχει η εν λόγω οδηγία.
6. Στη συνέχεια δε, θα εξηγήσω γιατί θεωρώ ότι, εφόσον συνιστά προϊόν της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του, το γραφικό περιβάλλον χρήστη μπορεί να τύχει της προστασίας του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας ως έργο κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29.
7. Αντίθετα, θα προτείνω στο Δικαστήριο να δεχθεί ότι η τηλεοπτική μετάδοση του

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Οδηγία του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 1991, για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών (ΕΕ L 122, σ. 42).

3 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαίωματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας (ΕΕ L 167, σ. 10).

γραφικού περιβάλλοντος χρήστη, λόγω του ότι συνεπάγεται την απώλεια για το εν λόγω περιβάλλον της ιδιότητας του έργου κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29, δεν συνιστά παρουσίαση του έργου στο κοινό κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας.

Ουρουγουάης (1986-1994), καθόσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της⁴.

9. Κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, της Συμφωνίας ΣΔΠΠΕ, «[τ]α προγράμματα ηλεκτρονικού υπολογιστή, είτε σε πρωτογενή [πηγαίο] κώδικα είτε σε καταληκτικό [αντικειμενικό] κώδικα, χαίρουν της ίδιας προστασίας όπως και τα λογοτεχνικά έργα βάσει της Συμβάσεως της Βέρνης (1971)».

I — Το νομικό πλαίσιο

A — Το διεθνές δίκαιο

1. Η Συμφωνία ΔΠΠΕ

8. Η Συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου, η οποία αποτελεί το Παράρτημα 1Γ της Συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), που υπεγράφη την 15η Απριλίου 1994 στο Μαρακές, υιοθετήθηκε σε κοινοτικό επίπεδο με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρρευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της

2. Η Συνθήκη περί δικαιωμάτων του δημιουργού

10. Η Συνθήκη του Παγκόσμιου Οργανισμού Διανοητικής Ιδιοκτησίας (ΠΟΔΙ) για την πνευματική ιδιοκτησία (στο εξής: ΣΠΙ), που υπεγράφη στη Γενεύη στις 20 Δεκεμβρίου 1999, εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2000/278/ΕΚ του Συμβουλίου, της 16ης Μαρτίου 2000⁵.

11. Στο άρθρο 4 της ΣΠΙ ορίζεται ότι «[τ]α προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών προστατεύονται όπως και τα λογοτεχνικά έργα κατά την έννοια του άρθρου 2 της Συμβάσεως της Βέρνης. Η εν λόγω προστασία παρέχεται στα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών ανεξάρτητα από τον τρόπο ή τη μορφή της έκφρασής τους».

4 — ΕΕ L 336, σ. 1, στο εξής: Συμφωνία ΣΔΠΠΕ.

5 — ΕΕ L 89, σ. 6.

12. Η ΣΠΙ δεν περιέχει ορισμό της εννοίας του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Ωστόσο, κατά τις προπαρασκευαστικές εργασίες, τα συμβαλλόμενα μέρη συμφώνησαν επί του ακολούθου ορισμού. Με τον όρο «πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή» νοείται σειρά εντολών η οποία, όταν αποτυπωθεί σε μέσον εγγραφής το οποίο μπορεί να αναγνωσθεί από μηχανή, έχει τη δυνατότητα να καθοδηγήσει μηχανή η οποία έχει δυνατότητες επεξεργασίας πληροφοριών ώστε η μηχανή αυτή να καταδείξει, να εκτελέσει ή να επιτύχει μια συγκεκριμένη λειτουργία, σκοπό ή αποτέλεσμα⁶.

προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών μπορεί να περιοριστεί, αρχικά, στην καθιέρωση υποχρέωσης των κρατών μελών να παρέχουν προστασία στα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών σαν λογοτεχνικά έργα βάσει της νομοθεσίας περί πνευματικής ιδιοκτησίας και, περαιτέρω, στον καθορισμό του υποκειμένου και του αντικειμένου της προστασίας, των αποκλειστικών δικαιωμάτων στα οποία τα προστατευόμενα πρόσωπα μπορούν να βασίζονται για να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν ορισμένες πράξεις καθώς και της χρονικής διάρκειας της προστασίας.

15. Το άρθρο 1 της οδηγίας 91/250 ορίζει τα εξής:

B — Το δίκαιο της Ένωσης

1. Η οδηγία 91/250

13. Σκοπός της οδηγίας 91/250 είναι να εναρμονίσει τις νομοθεσίες των κρατών μελών στον τομέα της νομικής προστασίας των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών προβλέποντας ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας⁷.

14. Στην έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας διευκρινίζεται ότι το νομικό πλαίσιο της Ένωσης για την προστασία των

«1. Σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη προστατεύουν τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας σαν λογοτεχνικά έργα κατά την έννοια της Συμβάσεως της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ο όρος “προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών” περιλαμβάνει και το προπαρασκευαστικό υλικό σχεδιασμού τους.

2. Η προστασία σύμφωνα με την παρούσα οδηγία ισχύει για κάθε μορφή έκφρασης ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες βασίζεται οποιοδήποτε στοιχείο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, περιλαμβανομένων και εκείνων στις οποίες βασίζονται τα συστήματα διασύνδεσής του, δεν προστατεύονται με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας βάσει της παρούσας οδηγίας.

6 — Βλ. τον ορισμό που δίδεται από τον ΠΟΔΙ στα υποδείγματα διατάξεων σχετικά με την προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών στον ιστοτόπο του ΠΟΔΙ (http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/wipo_ip_cm_07/wipo_ip_cm_07_www_82573.doc).

7 — Βλ. την πρώτη, την τέταρτη και την πέμπτη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας.

3. Ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατεύεται εφόσον είναι πρωτότυπο με την έννοια ότι είναι αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του. Η παροχή της προστασίας δεν εξαρτάται από την εφαρμογή κανενός άλλου κριτηρίου.»

2. Η οδηγία 2001/29

16. Η οδηγία 2001/29 έχει ως αντικείμενο τη νομική προστασία του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, με ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνία της πληροφορίας⁸.

17. Η εν λόγω οδηγία εφαρμόζεται χωρίς να θίγονται οι υφιστάμενες διατάξεις που αφορούν, ιδίως, τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών⁹.

18. Το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29 ορίζει ότι τα κράτη μέλη παρέχουν στους δημιουργούς, όσον αφορά τα έργα τους, το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει.

19. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, «[τ]α κράτη μέλη παρέχουν στους δημιουργούς το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν κάθε παρουσίαση στο κοινό των έργων τους, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, καθώς και να καθιστούν προσιτά τα έργα τους στο κοινό κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση σε αυτά όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος».

Γ — Το εθνικό δίκαιο

20. Η οδηγία 91/250 μεταφέρθηκε στην τσεχική έννομη τάξη με τον νόμο 121/2000, της 7ης Απριλίου 2000, περί του δικαιώματος του δημιουργού, των συγγενικών δικαιωμάτων και της τροποποίησης ορισμένων νόμων (zákon č. 121/2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů)¹⁰.

21. Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του εν λόγω νόμου, αντικείμενο του δικαιώματος του δημιουργού είναι οποιοδήποτε λογοτεχνικό και κάθε άλλο καλλιτεχνικό έργο του δημιουργού, εκδηλούμενο υπό οποιαδήποτε δυνάμενη να γίνει αντιληπτή μορφή, περιλαμβανομένης της ηλεκτρονικής, μόνιμης ή προσωρινής μορφής, ανεξαρτήτως του πεδίου, του σκοπού ή του περιεχομένου του.

8 — Βλ. άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας.

9 — Βλ. άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29.

10 — 121/2000 Sb., στο εξής: νόμος περί προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

22. Στο άρθρο 2, παράγραφος 2, του εν λόγω νόμου ορίζεται ότι τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών θεωρούνται επίσης ως έργα εφόσον είναι πρωτότυπα, εφόσον, δηλαδή, αποτελούν προϊόν της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού τους.

23. Κατά το άρθρο 65, παράγραφος 1, του νόμου περί προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών καθώς και τα προπαρασκευαστικά στοιχεία σχεδιασμού τους, προστατεύονται ως λογοτεχνικά έργα, ανεξαρτήτως της μορφής υπό την οποία εμφανίζονται. Στο άρθρο 65, παράγραφος 2, του εν λόγω νόμου διευκρινίζεται ότι οι ιδέες και οι αρχές στις οποίες βασίζεται οποιοδήποτε στοιχείο προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, περιλαμβανομένων και εκείνων που αποτελούν τη βάση της διασυνδέσεώς του με άλλο πρόγραμμα, δεν προστατεύονται από τον νόμο αυτόν.

II — Τα πραγματικά περιστατικά και η κυρία δίκη

24. Με αίτηση την οποία υπέβαλε στις 9 Απριλίου 2001 στο Ministerstvo kultury και την οποία τροποποίησε με επιστολή της 12ης Ιουνίου 2001, η Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany (Ένωση για την ασφάλεια του λογισμικού, στο εξής: BSA) ζήτησε να της χορηγηθεί άδεια για τη συλλογική διαχείριση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 98 του νόμου περί προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

25. Το Ministerstvo kultury, με απόφαση της 20ής Ιουλίου 2001, απέρριψε την εν λόγω αίτηση. Κατόπιν αυτού, η BSA υπέβαλε, στις 6 Αυγούστου 2001, διοικητική ένσταση κατά της αποφάσεως αυτής, ένσταση η οποία απορρίφθηκε με απόφαση της 31ης Οκτωβρίου 2001.

26. Η BSA άσκησε προσφυγή ενώπιον του Vrchní soud v Praze (άνωτερου διοικητικού δικαστηρίου της Πράγας) κατά της εν λόγω αποφάσεως στις 31 Οκτωβρίου 2001. Το Nejvyšší správní soud, στο οποίο παραπέμφθηκε η διαφορά μετά την άσκηση αναίρεσεως, ακύρωσε την εν λόγω απόφαση.

27. Κατόπιν αυτού, το Ministerstvo kultury εξέδωσε νέα απόφαση στις 14 Απριλίου 2004, με την οποία απέρριψε και πάλι την αίτηση της BSA, η οποία υπέβαλε διοικητική ένσταση κατά της νέας αυτής αποφάσεως ενώπιον του Ministerstvo kultury. Με απόφαση της 22ας Ιουλίου 2004, η απόφαση της 14ης Απριλίου 2004 ακυρώθηκε.

28. Το Ministerstvo kultury εξέδωσε τελικώς, στις 27 Ιανουαρίου 2005, νέα απόφαση, με την οποία απέρριψε για άλλη μια φορά την αίτηση της BSA. Υπογράμμισε, μεταξύ άλλων, ότι ο νόμος περί προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύει μόνο τον κώδικα μηχανής και τον πηγαίο και τον καταληκτικό κώδικα προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, αλλά σε καμία περίπτωση το γραφικό περιβάλλον χρήστη. Η BSA υπέβαλε διοικητική ένσταση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Ministerstvo kultury. Μετά την απόρριψη της εν λόγω ενστάσεως, με την απόφαση της 6ης Ιουνίου 2005, η BSA άσκησε προσφυγή ενώπιον του

Městský soud v Praze (περιφερειακού δικαστηρίου της Πράγας) το οποίο επικύρωσε την άποψη του Ministerstvo kultury. Η BSA άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως του Městský soud v Praze ενώπιον του Nejvyšší správní soud.

στο κοινό υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29[...];»

III — Τα προδικαστικά ερωτήματα

29. Επειδή είχε αμφιβολίες σχετικά με την ερμηνεία των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, το Nejvyšší správní soud αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250[...], να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, για τους σκοπούς της προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ως έργου σύμφωνα με την οδηγία αυτή, η φράση “κάθε μορφή έκφρασης ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή” περιλαμβάνει και το γραφικό περιβάλλον χρήστη (graphic user interface) προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ή μέρους αυτού;

2) Αν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι καταφατική, συνιστά η τηλεοπτική μετάδοση, με την οποία το κοινό δύναται να αντιληφθεί μέσω των αισθήσεων του το γραφικό περιβάλλον χρήστη προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ή μέρους αυτού, μοιραίοι δεν δύναται να ασκήσει ενεργώς έλεγχο στο πρόγραμμα αυτό, παρουσίαση έργου ή μέρους του

IV — Ανάλυση

A — Αρμοδιότητα του Δικαστηρίου

30. Το αιτούν δικαστήριο εφιστά την προσοχή στο γεγονός ότι ενδέχεται να του αντιταχθεί ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που του υπέβαλε.

31. Πράγματι, τα πραγματικά περιστατικά της κυρίας δίκης ανάγονται σε χρόνο προ της προσχωρήσεως της Τσεχικής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

32. Κατά πάγια δε νομολογία, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ερμηνεύει τις οδηγίες όσον αφορά την εφαρμογή τους σε νέο κράτος μέλος μόνον από της ημερομηνίας προσχωρήσεώς του στην Ευρωπαϊκή Ένωση¹¹.

¹¹ — Βλ., ιδίως, την απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2006, C-302/04, Υnos (Συλλογή 2006, σ. I-371, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

33. Ωστόσο, το Δικαστήριο, στην απόφασή του της 14ης Ιουνίου 2007, C-64/06, Telefónica O2 Czech Republic¹², επεσήμανε ότι η βαλλόμενη στο πλαίσιο της κυρίας δίκης απόφαση ήταν μεταγενέστερη της προσχωρήσεως του κράτους μέλους στην Ένωση, ότι ρύθμιζε μια κατάσταση για το μέλλον και όχι για το παρελθόν και ότι το εθνικό δικαστήριο ερωτούσε το Δικαστήριο σχετικά με την κοινοτική νομοθεσία που είχε εφαρμογή στη κύρια δίκη. Στη συνέχεια δε υπογράμμισε ότι, εφόσον τα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία διατάξεως του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο αποφαινεται χωρίς να χρειάζεται, κατ' αρχήν, να εξετάζει υπό ποιές συνθήκες τα εθνικά δικαστήρια αποφάσισαν να του υποβάλουν τα ερωτήματα ή προτιθενται να εφαρμόσουν τη διάταξη του κοινοτικού δικαίου που του ζήτησαν να ερμηνεύσει¹³.

34. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση αυτή, μολοντί τα πραγματικά περιστατικά ανάγονταν σε χρόνο προ της προσχωρήσεως της Τσεχικής Δημοκρατίας στην Ένωση, η βαλλόμενη στο πλαίσιο της κυρίας δίκης απόφαση είχε εκδοθεί μετά την εν λόγω προσχώρηση¹⁴. Το Δικαστήριο έκρινε, συνεπώς, ότι ήταν αρμόδιο να αποφανθεί επί των προδικαστικών ερωτημάτων που του υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο.

35. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο βρίσκεται προ της αυτής καταστάσεως. Πράγματι, όπως προεκτέθηκε, η πρώτη απόφαση του Ministerstvo kultury ανατρέχει στην 20ή Ιουλίου 2001, ήτοι σε χρόνο προγενέστερο της ημερομηνίας προσχωρήσεως της Τσεχικής Δημοκρατίας στην Ένωση. Μετά από

πλείονες ενστάσεις της BSA που απορρίφθηκαν από το Ministerstvo kultury, το τελευταίο εξέδωσε νέα απόφαση στις 27 Ιανουαρίου 2005, απορρίπτοντας για μια ακόμη φορά το αίτημα της BSA.

36. Αφού προσέβαλε ανεπιτυχώς, με διοικητική ένσταση, τη νέα αυτή απόφαση ενώπιον του Ministerstvo kultury, η BSA άσκησε προσφυγή ενώπιον του Městský soud v Praze ζητώντας την ακύρωσή της.

37. Το εν λόγω δικαστήριο επικύρωσε την άποψη του Ministerstvo kultury, οπότε η BSA άσκησε αναίρεση ενώπιον του Nejvyšší správní soud.

38. Επομένως, αντικείμενο της κυρίας δίκης είναι απόφαση μεταγενέστερη της ημερομηνίας προσχωρήσεως της Τσεχικής Δημοκρατίας στην Ένωση, ήτοι η απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2005.

39. Επιπροσθέτως, η απόφαση αυτή ρυθμίζει μέλλουσα κατάσταση, καθόσον αντικείμενό της είναι η συλλογική διαχείριση, από την BSA, των περιουσιακών δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, τα δε προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία διατάξεων του δικαίου της Ένωσης.

40. Συνεπώς, έχοντας υπόψη τα στοιχεία αυτά, φρονώ ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που του υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο.

12 — Συλλογή 2007, σ. I-4887.

13 — Σκέψεις 21 και 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

14 — Σκέψεις 19 και 20.

B — *Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος*

γνώμη μου, το εν λόγω περιβάλλον χρήστη επιδέχεται προστασίας με βάση το κοινό δικαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας.

41. Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το γραφικό περιβάλλον χρήστη αποτελεί μορφή έκφρασης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250 και χαιρεί, ως εκ τούτου, της προστασίας που παρέχει το δικαιο πνευματικής ιδιοκτησίας στα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών.

42. Η δυσκολία που αντιμετωπίζει το αιτούν δικαστήριο στην παρούσα υπόθεση έγκειται στο γεγονός ότι η εν λόγω οδηγία δεν περιέχει ορισμό της έννοιας του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Στην πραγματικότητα, το ζήτημα που θέτει το αιτούν δικαστήριο απαιτεί τον προσδιορισμό του αντικείμενου και της εκτάσεως της προστασίας που παρέχει η εν λόγω οδηγία.

43. Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, πρέπει, πρωτίστως, να εξεταστεί το ακριβές περιεχόμενο της έννοιας αυτής στο πλαίσιο της οδηγίας 91/250 προκειμένου να διευκρινιστεί, στη συνέχεια, αν το γραφικό περιβάλλον χρήστη εμπίπτει στο αντικείμενο της εν λόγω έννοιας.

44. Μετά την ανάλυση της έννοιας του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, θα εκθέσω τους λόγους για τους οποίους φρονώ ότι το γραφικό περιβάλλον χρήστη δεν συνιστά μορφή έκφρασης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250 και ότι δεν μπορεί, κατά συνέπεια, να τύχει της προστασίας που παρέχει η εν λόγω οδηγία. Κατόπιν, θα εξηγήσω γιατί, κατά τη

1. Η έννοια του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή

45. Στο άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 91/250 ορίζεται ότι τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών προστατεύονται ως λογοτεχνικά έργα με δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Η οδηγία αυτή δεν περιέχει ορισμό της έννοιας του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή και απλώς διευκρινίζει ότι στην εν λόγω έννοια περιλαμβάνεται και το προπαρασκευαστικό υλικό σχεδιασμού¹⁵.

46. Η απουσία ορισμού οφείλεται στην ρητώς εκπεφρασμένη βούληση του νομοθέτη της Ένωσης. Στην οικεία πρόταση οδηγίας¹⁶, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων διευκρινίζει, πράγματι, ότι «[ο]ι ειδικοί επί του θέματος τόνισαν ότι οποιοσδήποτε ορισμός, στο πλαίσιο οδηγίας, του τι συνιστά

15 — Στην έβδομη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας τονίζεται ότι, «για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ο όρος "πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή" περιλαμβάνει προγράμματα κάθε μορφής, περιλαμβανομένων και εκείνων που είναι ενσωματωμένα στο υλικό και ότι ο όρος αυτός περιλαμβάνει επίσης προπαρασκευαστική εργασία σχεδιασμού που οδηγεί στην κατάρτιση ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, εφόσον η φύση της προπαρασκευαστικής εργασίας είναι τέτοια που μπορεί να προκύψει από αυτή πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή σε ένα μεταγενέστερο στάδιο».

16 — Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τη νομική προστασία των προγραμμάτων των ηλεκτρονικών υπολογιστών (ΕΕ 1989, C 91, σ. 4, στο εξής: πρόταση οδηγίας).

πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή θα καθίστατο αναγκαστικά παρωχημένος μόλις οι τεχνολογικές εξελίξεις μετέβαλλαν τη φύση των προγραμμάτων όπως μας είναι σήμερα γνωστά»¹⁷.

47. Ωστόσο, ενώ ο νομοθέτης της Ένωσης αρνείται να εγκλωβίσει την έννοια του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή σε έναν ορισμό που θα μπορούσε γρήγορα να καταστεί παρωχημένος, η Επιτροπή μας παρέχει μερικά χρήσιμα στοιχεία στο πλαίσιο της εν λόγω πρότασης οδηγίας. Ειδικότερα, επισημαίνει ότι η εν λόγω έννοια περιγράφει ένα σύνολο οδηγιών που έχουν ως σκοπό να επιτρέψουν την επιτέλεση ορισμένων λειτουργιών από ένα σύστημα επεξεργασίας πληροφοριών, που ονομάζεται ηλεκτρονικός υπολογιστής¹⁸. Η Επιτροπή επισημαίνει επίσης ότι, στο παρόν στάδιο εξέλιξης της τεχνολογίας, με τον όρο «πρόγραμμα» νοείται η έκφραση, σε οποιαδήποτε μορφή, γλώσσα, οποιοδήποτε τρόπο καταγραφής ή κώδικα, ενός συνόλου εντολών που έχουν ως σκοπό να καθοδηγήσουν έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή να εκτελέσει συγκεκριμένο έργο ή λειτουργία¹⁹.

48. Η Επιτροπή προσθέτει ότι ο εν λόγω όρος πρέπει να καλύπτει όλες τις μορφές προγραμμάτων, που μπορούν να γίνουν αντιληπτές από τους ανθρώπους ή να χρησιμοποιηθούν από τη μηχανή, με βάση τις οποίες καταρτίστηκε ή μπορεί να καταρτιστεί

το πρόγραμμα που επιτρέπει στη μηχανή να επιτελέσει τη λειτουργία της²⁰.

49. Στην πραγματικότητα, η Επιτροπή αναφέρεται εν προκειμένω στα λεκτικά στοιχεία που αποτελούν τη βάση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, ήτοι στον πηγαίο και στον αντικειμενικό κώδικα. Συγκεκριμένα, στη βάση ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή βρίσκεται ο πηγαίος κώδικας, που καταρτίζεται από τον προγραμματιστή. Ο κώδικας αυτός, που απαρτίζεται από λέξεις, μπορεί να γίνει αντιληπτός από το ανθρώπινο μυαλό. Ωστόσο, η μηχανή δεν μπορεί να εκτελέσει τις εντολές που περιέχει ο εν λόγω κώδικας. Για να μπορεί να εκτελεστεί το περιεχόμενο του κώδικα, πρέπει ο κώδικας αυτός να μεταγλωττιστεί στη γλώσσα της μηχανής, που απαρτίζεται από σειρά δυαδικών ψηφίων, κατά κανόνα το 0 και το 1. Πρόκειται για τον καταληκτικό ή αντικειμενικό κώδικα.

50. Επομένως, οι κώδικες αυτοί αντιπροσωπεύουν την έγγραφη αποτύπωση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή σε μια γλώσσα που είναι, πρώτα, αντιληπτή για το ανθρώπινο μυαλό και, κατόπιν, αντιληπτή για τη μηχανή. Αποτελούν την έκφραση της ιδέας του προγραμματιστή και, υπό την έννοια αυτή, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι χαίρουν της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού που παρέχει η οδηγία 91/250.

51. Αλλωστε, η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται από το γράμμα του άρθρου 10, παράγραφος 1, της συμφωνίας ΣΔΠΠΕ, που ορίζει ότι τα προγράμματα ηλεκτρονικού υπολογιστή, είτε σε πηγαίο κώδικα είτε σε αντικειμενικό κώδικα, χαίρουν της ίδιας προστασίας όπως και τα λογοτεχνικά έργα βάσει της Συμβάσεως της Βέρνης.

17 — Βλ. άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στο δεύτερο μέρος της πρότασης οδηγίας που φέρει τον τίτλο «Ειδικές διατάξεις».

18 — Βλ. σημείο 1.1 στο πρώτο μέρος της πρότασης οδηγίας, που φέρει τον τίτλο «Γενικά». Βλ., επίσης, την υποσημείωση 6.

19 — Βλ. άρθρο 1, παράγραφο 1, δεύτερο εδάφιο, στο δεύτερο μέρος της πρότασης οδηγίας.

20 — Βλ. άρθρο 1, παράγραφο 1, τρίτο εδάφιο, στο δεύτερο μέρος της πρότασης οδηγίας.

52. Το ζήτημα που τίθεται, στο σημείο αυτό, είναι αν το γραφικό περιβάλλον χρήστη, που είναι το αποτέλεσμα, στην οθόνη, του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, συνιστά μορφή έκφρασης του προγράμματος αυτού και χαίρει, ως εκ τούτου, της προστασίας που παρέχει η οδηγία 91/250.

2. Τι νοείται ως «κάθε μορφή έκφρασης ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή»

53. Στη δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/250, τονίζεται ότι η λειτουργία ενός προγράμματος ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι η επικοινωνία και η συνεργασία με τις άλλες μονάδες ενός συστήματος ηλεκτρονικών υπολογιστών και με τους χρήστες. Για τον σκοπό αυτόν, απαιτείται μια λογική και, σε ορισμένες περιπτώσεις, υλική διασύνδεση και διάλογος, ώστε να δίνεται η δυνατότητα σε όλα τα στοιχεία του λογισμικού και του υλικού να συνεργαστούν με άλλα λογισμικά και υλικά καθώς και χρήστες, με όλους τους τρόπους λειτουργίας τους. Στη συνέχεια, διευκρινίζεται ότι τα μέρη του προγράμματος τα οποία εξασφαλίζουν την εν λόγω διασύνδεση και τον διάλογο μεταξύ των στοιχείων υλικού και λογισμικού, είναι γενικώς γνωστά ως «συστήματα διασύνδεσης»²¹.

54. Επομένως, στον χώρο της πληροφορικής, το σημείο ή περιβάλλον επαφής έχει διάφορες μορφές οι οποίες μπορούν να υπαχθούν

σε δύο κατηγορίες, ήτοι στα ενσώματα ή υλικά σημεία και στα λογικά ή άυλα σημεία επαφής. Τα υλικά σημεία περιλαμβάνουν, ιδίως, τα μέρη του εξοπλισμού, όπως είναι η οθόνη του υπολογιστή, το πληκτρολόγιο ή το ποντίκι.

55. Στα λογικά ή άυλα σημεία, συγκαταλέγονται τα σημεία επικοινωνίας με άλλα συστήματα, εντός του λογισμικού, τα οποία επιτρέπουν τον διάλογο με άλλα στοιχεία του συστήματος πληροφορικής, καθώς και τα περιβάλλοντα διαδράσεως, μέρος των οποίων είναι και το γραφικό περιβάλλον χρήστη.

56. Πράγματι, το γραφικό περιβάλλον χρήστη, κοινώς γνωστό ως «look and feel», επιτρέπει τη διαδράση μεταξύ του προγράμματος και του χρήστη. Πρόκειται, για παράδειγμα, για τα εικονίδια και για τα σύμβολα που εμφανίζονται στην οθόνη, για τα παράθυρα ή, ακόμη, για το κυλιόμενο μενού. Καθιστά δυνατή την αμφίδρομη δράση μεταξύ του προγράμματος και του χρήστη. Η αμφίδρομη αυτή δράση μπορεί να συνίσταται στην απλή μετάδοση πληροφοριών, αλλά μπορεί επίσης να επιτρέπει στον χρήστη να δίνει οδηγίες στο πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή χρησιμοποιώντας τις οικείες εντολές. Αυτό συμβαίνει, παραδείγματος χάριν, στην περίπτωση που ο χρήστης ορίζει ένα αρχείο με το ποντίκι και το μετακινεί μέχρι το καλάθι ή, στην περίπτωση που χρησιμοποιεί τις εντολές «αντιγραφή» και «επικόλληση» ενός προγράμματος επεξεργασίας κειμένου.

57. Για τους λόγους που θα εκθέσω κατωτέρω, δεν θεωρώ ότι το γραφικό περιβάλλον χρήστη αποτελεί μορφή έκφρασης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή και

21 — Βλ. την ενδέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας.

ότι μπορεί να χαιρεί της νομικής προστασίας που ισχύει για τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών.

τη γνώμη μου η έννοια την οποία θέλησε να προσδώσει ο νομοθέτης της Ένωσης στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250.

58. Ο σκοπός τον οποίο επιδιώκει η οδηγία 91/250 είναι να προστατεύσει τα προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών από τον κίνδυνο αντιγραφής χωρίς την άδεια του έχοντος επ' αυτών το δικαίωμα του δημιουργού²².

62. Γι αυτόν τον λόγο, άλλωστε, το προπαρασκευαστικό υλικό σχεδιασμού, εφόσον καθιστά δυνατή τη δημιουργία ενός τέτοιου προγράμματος, τυγχάνει επίσης της προστασίας των δικαιωμάτων του δημιουργού που ισχύει για το πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή²³.

59. Κατά την άποψή μου, η ιδιαιτερότητα του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας επί προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή έγκειται στο γεγονός ότι, σε αντίθεση με τα άλλα έργα που προστατεύονται από το εν λόγω δικαίωμα, τα οποία απευθύνονται άμεσα στις ανθρώπινες αισθήσεις, το πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή έχει ένα χρηστικό ρόλο και, συνεπώς, προστατεύεται ως χρηστικό έργο.

63. Το εν λόγω υλικό μπορεί να περιλαμβάνει, παραδείγματος χάριν, ένα διάγραμμα ροής που εκπονήθηκε από τον προγραμματιστή και που είναι δυνατό να μεταφραστεί σε πηγαίο και αντικειμενικό κώδικα, παρέχοντας έτσι στη μηχανή τη δυνατότητα να εκτελέσει το πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή²⁴. Το εν λόγω διάγραμμα ροής, που εκπονείται από τον προγραμματιστή, θα μπορούσε να παρομοιαστεί με το σενάριο μιας κινηματογραφικής ταινίας.

60. Πράγματι, όπως επεσήμανα στο σημείο 47 των παρουσών προτάσεων, το πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή αποτελεί την έκφραση ενός συνόλου οδηγιών που έχουν ως αντικείμενο να δίνουν σε έναν υπολογιστή τη δυνατότητα να επιτελεί συγκεκριμένο έργο ή συγκεκριμένη λειτουργία.

64. Συνεπώς, εκτιμώ ότι με τη φράση «κάθε μορφή έκφρασης ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή» νοούνται οι μορφές έκφρασης οι οποίες, αφού χρησιμοποιηθούν, επιτρέπουν στο πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή να εκπληρώσει τον σκοπό για τον οποίο εκπονήθηκε.

61. Επομένως, φρονώ ότι, όποια κι αν είναι η μορφή έκφρασης του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή, η μορφή αυτή πρέπει να προστατεύεται εφόσον η αναπαραγωγή της μπορεί να καταλήξει σε αναπαραγωγή του προγράμματος αυτού καθαυτού, παρέχοντας έτσι στον υπολογιστή τη δυνατότητα να επιτελέσει τη λειτουργία του. Αυτή είναι κατά

23 — Βλ. την έβδομη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας και το σημείο 1.1 στο πρώτο μέρος της πρότασης οδηγίας.

24 — Για μια σύντομη ενημέρωση σχετικά με την εκπόνηση ενός λογισμικού, βλ. Caron, C., *Droits d'auteur et droits voisins*, 2e édition, Litec, Παρίσι, 2009, σ. 134 και 135, καθώς και Strowel, A., και Derclaye, E., *Droit d'auteur et numérique: logiciels, bases de données, multimédia: droit belge, européen et comparé*, Bruylant, Βρυξέλλες, 2001, σ. 181 και 182.

22 — Βλ. την πρώτη και τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας.

65. Πάντως, το γραφικό περιβάλλον χρήστη από μόνο του δεν μπορεί να παραγάγει το αποτέλεσμα αυτό, αφού η αντιγραφή του δεν συνεπάγεται την αναπαραγωγή του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή αυτού καθαυτού. Είναι, άλλωστε, δυνατό, προγράμματα που έχουν διαφορετικούς πηγαίους και αντικειμενικούς κώδικες να έχουν το ίδιο περιβάλλον χρήστη. Κατά συνέπεια, το γραφικό περιβάλλον χρήστη δεν κοινοποιεί το πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή. Απλώς επιτρέπει να καθίσταται η χρήση του εν λόγω προγράμματος ευκολότερη και πιο φιλική για τον χρήστη.

66. Επομένως, το γραφικό περιβάλλον χρήστη δεν αποτελεί, κατά τη γνώμη μου, μορφή έκφρασης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250.

67. Η υιοθέτηση της αντίθετης άποψης θα μπορούσε να έχει ως συνέπεια την παροχή προστασίας σε πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή, και, συνεπώς, στον πηγαίο και στον καταληκτικό του κώδικα, με βάση το γεγονός και μόνο ότι το γραφικό περιβάλλον χρήστη αναπαρήχθη χωρίς να έχει καν ελεγχθεί αν οι κωδικοί που το απαρτίζουν είναι πρωτότυποι, πράγμα που θα αντέκειτο προφανώς στο άρθρο 1, παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας, το οποίο προβλέπει ότι «[έ]να πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατεύεται εφόσον είναι πρωτότυπο, με την έννοια ότι είναι αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του».

68. Για τους λόγους αυτούς, εκτιμώ ότι το γραφικό περιβάλλον χρήστη δεν συνιστά μορφή έκφρασης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας και ότι, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να τύχει της προστασίας που καθιερώνει η οδηγία 91/250.

69. Ωστόσο, δεν είμαι της γνώμης ότι ένα τέτοιο περιβάλλον χρήστη δεν μπορεί να προστατευθεί σε καμία περίπτωση.

3. Η προστασία του γραφικού περιβάλλοντος χρήστη με βάση το κοινό δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας

70. Ενώ το γραφικό περιβάλλον χρήστη δεν μπορεί να θεωρηθεί ως έκφραση ενός προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή και, συνεπώς, δεν μπορεί να προστατευθεί στη βάση αυτή, εκτιμώ ότι μπορεί, ωστόσο, να τύχει της προστασίας την οποία παρέχει το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας σε κάθε λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό έργο δυνάμει του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29.

71. Κατά τη νομολογία που προκύπτει από την απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, C-5/08, Infopaq International²⁵, το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύει ένα αντικείμενο, εφόσον αυτό είναι πρωτότυπο, με την έννοια ότι είναι αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του²⁶.

72. Κατά τη γνώμη μου, δεν χωρεί καμία αμφιβολία ότι το γραφικό περιβάλλον χρήστη μπορεί να αποτελεί πνευματικό δημιούργημα.

25 — Συλλογή 2009, σ. I-6569.

26 — Σκέψη 37.

73. Η εκπόνηση ενός τέτοιου περιβάλλοντος χρήστη απαιτεί σημαντική διανοητική προσπάθεια εκ μέρους του δημιουργού του, όπως συμβαίνει και με τη συγγραφή ενός βιβλίου ή μιας μουσικής σύνθεσης. Όντως, πίσω από το γραφικό περιβάλλον χρήστη κρύβεται ένα πολύπλοκο σύστημα που έχει εκπονηθεί από τον προγραμματιστή²⁷. Ο τελευταίος χρησιμοποιεί μια γλώσσα προγράμματος η οποία, εφόσον δομηθεί με ορισμένο τρόπο, θα επιτρέψει τη λειτουργία ενός ειδικού πλήκτρου εντολών, όπως, παραδείγματος χάριν, του πλήκτρου «αντιγραφή-επικόλληση», ή ακόμη την πρόκληση μιας ενέργειας, όπως το διπλό κλικ σε ένα αρχείο για να ανοίξει ή το κλικ σε ορισμένο εικονίδιο για τη σμίκρυνση του παραθύρου που είναι ανοικτό.

74. Ωστόσο, ενώ η εκπόνηση του γραφικού περιβάλλοντος χρήστη απαιτεί ορισμένη διανοητική προσπάθεια, χρειάζεται επιπλέον, κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29, να συνιστά, όπως δέχθηκε το Δικαστήριο, πρωτότυπο αντικείμενο με την έννοια ότι είναι αποτέλεσμα προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του²⁸.

75. Η δυσκολία για τη διαπίστωση του αν το γραφικό περιβάλλον χρήστη είναι πρωτότυπο έγκειται στο γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των στοιχείων που το απαρτίζουν έχουν ένα λειτουργικό σκοπό, καθώς σκοπούν να διευκολύνουν τη χρησιμοποίηση του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή. Επομένως, ο τρόπος έκφρασης των στοιχείων αυτών δεν μπορεί παρά να είναι

περιορισμένος, αφού, όπως επεσήμανε η Επιτροπή στις γραπτές παρατηρήσεις της²⁹, ο τρόπος έκφρασης υπαγορεύεται από την τεχνική λειτουργία που επιτελούν τα εν λόγω στοιχεία. Αυτό ισχύει, παραδείγματος χάριν, στην περίπτωση του ποντικιού που μετακινείται πάνω στην οθόνη και με το οποίο ο χρήστης καταδεικνύει το πλήκτρο εντολής της επιλογής του προκειμένου να το θέσει σε λειτουργία ή ακόμη στην περίπτωση του κυλιόμενου μενού που εμφανίζεται όταν ανοίγει ένα αρχείο κειμένου.

76. Σε τέτοιες περιπτώσεις, φρονώ ότι δεν πληρούται το κριτήριο της πρωτοτυπίας, καθώς οι διάφοροι τρόποι υλοποίησης μιας ιδέας είναι τόσο περιορισμένοι που η ιδέα και η έκφραση της ιδέας συγχέονται. Αν παρεχόταν η δυνατότητα αυτή, η συνέπεια θα ήταν να παρέχεται μονοπώλιο σε ορισμένες εταιρείες στην αγορά των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, οπότε θα αποθαρρυνόταν σοβαρά η δημιουργία και η καινοτομία στην εν λόγω αγορά, σε αντίθεση με τον σκοπό της οδηγίας 2001/29³⁰.

77. Επομένως, φρονώ ότι, κατά την εκτίμηση των κατ' ιδίαν υποθέσεων, το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να εξετάζει αν, με βάση τις επιλογές του δημιουργού του, τους συνδυασμούς που δημιουργεί και τη σκηνοθέτηση του γραφικού περιβάλλοντος χρήστη, το τελευταίο αποτελεί έκφραση της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία η έκφραση των οποίων υπαγορεύεται από την τεχνική λειτουργία που επιτελούν.

27 — Για ένα παράδειγμα δημιουργίας γραφικού περιβάλλοντος, βλ. τον ιστοτόπο <http://s.sudre.free.fr/Stuff/Interface.html>.

28 — Βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση Infopaq International (σκέψη 37).

29 — Βλ. σημεία 36 και 37.

30 — Βλ. τη δεύτερη και την τέταρτη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας.

78. Με βάση το σύνολο των προεκτεθέντων, θεωρώ ότι το γραφικό περιβάλλον χρήστη δεν αποτελεί μορφή έκφρασης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250 και ότι, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να τύχει της προστασίας που παρέχει η εν λόγω οδηγία. Αντιθέτως, εφόσον συνιστά προϊόν της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του, το γραφικό περιβάλλον χρήστη χάρει της προστασίας του δικαίου πνευματικής ιδιοκτησίας ως έργο κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29.

81. Το αιτούν δικαστήριο έχει αμφιβολίες για το αν ένα τέτοιο περιβάλλον χρήστη μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο παρουσίασης στο κοινό κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29, καθότι μεταδίδεται σε τηλεοπτική οθόνη με παθητικό τρόπο, χωρίς να μπορούν οι τηλεθεατές να χρησιμοποιήσουν το εν λόγω περιβάλλον ή ακόμη να έχουν πρόσβαση στον ηλεκτρονικό υπολογιστή ή σε άλλο υλικό του οποίου επιτρέπει τον έλεγχο.

82. Κατά τη γνώμη μου, η απλή τηλεοπτική μετάδοση ενός γραφικού περιβάλλοντος χρήστη δεν συνιστά παρουσίαση του έργου, κατά την έννοια των άρθρων 2, στοιχείο α', και 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29.

Γ — Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

79. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η τηλεοπτική μετάδοση ενός γραφικού περιβάλλοντος χρήστη συνιστά παρουσίαση του έργου στο κοινό, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29.

83. Όπως επεσήμανα στο σημείο 56 των παραρτημάτων προτάσεων, το γραφικό περιβάλλον χρήστη έχει ως σκοπό να καταστήσει δυνατή την αμφίδρομη δράση μεταξύ του προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή και του χρήστη. Ο λόγος ύπαρξης ενός τέτοιου περιβάλλοντος χρήστη είναι να συμβάλει στο να καταστεί η χρήση του προγράμματος αυτού ευκολότερη για τον χρήστη.

80. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη στις 2 Σεπτεμβρίου 2010, οι διάδικοι έδωσαν μερικά παραδείγματα μετάδοσης, σε τηλεοπτική οθόνη, ενός γραφικού περιβάλλοντος χρήστη. Πρόκειται, ιδίως, για την εμφάνιση στην οθόνη, κατά τη μετάδοση σχετικής με εκλογές εκπομπής, πίνακα που παρουσιάζει τα αποτελέσματα των εν λόγω εκλογών.

84. Επομένως, το γραφικό περιβάλλον χρήστη διαφοροποιείται από τα άλλα έργα που προστατεύονται από το κοινό δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα του. Η πρωτοτυπία του έγκειται στη σκηνοθεσία του, στον τρόπο επικοινωνίας με τον χρήστη, όπως όταν παρέχει τη δυνατότητα μετάδοσης εντολών μέσω των πλήκτρων ή ανοίγματος των παραθύρων.

85. Ωστόσο, όταν το περιβάλλον αυτό μεταδίδεται σε τηλεοπτική οθόνη, χάνει την πρωτοτυπία του, επειδή το ουσιαστικό στοιχείο του, ήτοι η αμφίδρομη δράση με τον χρήστη, καθίσταται αδύνατη.

παρουσιάζει στο κοινό ο οργανισμός μετάδοσης δεν είναι πλέον το έργο.

86. Επομένως, έχοντας απολέσει το ουσιαστικό στοιχείο που του προσδίδει τον χαρακτήρα του, το γραφικό περιβάλλον χρήστη δεν ανταποκρίνεται πλέον στον ορισμό του έργου κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29. Επομένως, αυτό που μεταδίδει στις τηλεοπτικές οθόνες και

87. Για τους λόγους αυτούς, φρονώ ότι η τηλεοπτική μετάδοση του γραφικού περιβάλλοντος χρήστη δεν συνιστά παρουσίαση του έργου στο κοινό κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29, επειδή το περιβάλλον χρήστη χάνει, συνεπεία της τηλεοπτικής μεταδόσεως, τον χαρακτήρα του έργου κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας.

V — Συμπέρασμα

88. Με βάση το σύνολο των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο Nejnyšší správní soud ως εξής:

«1) Το γραφικό περιβάλλον χρήστη δεν αποτελεί μορφή έκφρασης προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 91/250/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 1991, για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών, και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να τύχει της προστασίας που παρέχει η εν λόγω οδηγία.

- 2) Εφόσον συνιστά προϊόν της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του, το γραφικό περιβάλλον χρήστη προστατεύεται από το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας ως έργο κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας.

- 3) Η τηλεοπτική μετάδοση του γραφικού περιβάλλοντος χρήστη δεν συνιστά παρουσίαση του έργου στο κοινό κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/29, επειδή το περιβάλλον χρήστη χάνει, συνεπεία της τηλεοπτικής μεταδόσεως, τον χαρακτήρα του έργου κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας.»